

Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kar

Webes alkalmazások fejlesztése

2. előadás

Webfejlesztés MVC architektúrában (ASP.NET Core)

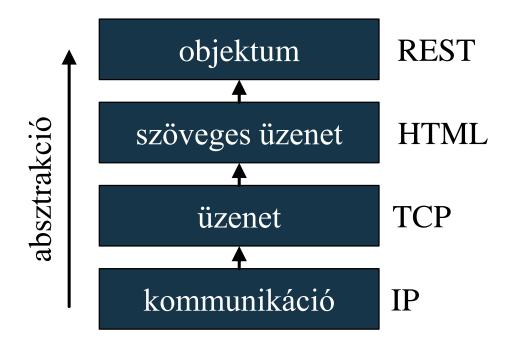
Cserép Máté mcserep@inf.elte.hu http://mcserep.web.elte.hu

Kommunikáció

- Alkalmazások sok esetben folytatnak kommunikációt hálózaton keresztül, általában az *OSI modell*re épülve
 - különböző kommunikációs megoldásokat nyújt egy többrétegű architektúrában
 - alkalmazás: TLS, SSH, SMTP, ...
 - megjelenítési: HTML, CSS, JSON, ...
 - szállítási: UDP, TCP
 - hálózati: IP
 - a modellre további kommunikációs és szolgáltatási architektúrák (MVC, REST), és keretrendszerek épülnek (ASP.NET, WCF)

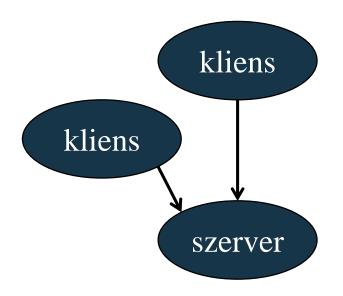
Kommunikáció

- a felsőbb rétegek absztrakciót nyújtanak, elfedik az alsóbb szinteket
 - növelik a biztonságot, illetve a megbízhatóságot
 - biztosítják az összetett tartalommal való kommunikációt

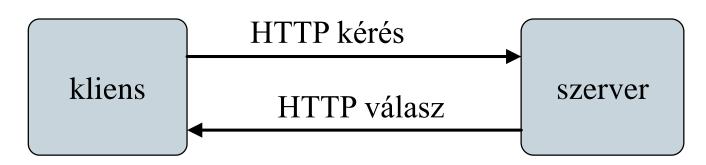
Rendszerek

- A hálózaton kommunikáló alkalmazás-rendszerek alapvetően két kategóriába sorolhatóak:
 - decentralizált, közvetlen kapcsolatú (P2P)
 - *kliens-szerver*: egy központ gép látja el a funkciókat, és szolgál ki tetszőleges sok csatlakozó gépet, amely lehet:
 - vastagkliens (thick client): a végrehajtást a kliens végzi, a szerver főleg kapcsolattartásra, adatkezelésre szolgál
 - vékonykliens (thin client): a végrehajtást a szerver végzi, a kliens interakcióra szolgál

A HTTP protokoll

- A webes adatközlés alapvető protokollja a *HTTP* (*Hypertext Transfer Protocol*)
 - a kérés/válasz paradigmára épül, vagyis a kliens elküld egy kérést, amelyre a szerver válaszol
 - a választ értelmezi és megjeleníti a kliens
 - a válasz első sora a státuszsor, amely visszajelez a kérés végrehajtásáról (pl. 200 sikeres, 404 nem található, 503 szolgáltatás nem elérhető)

A HTTP protokoll

- a kérésnek több típusa lehet, pl.:
 - *GET*: adott (elérési útvonalhoz tartozó) erőforrás lekérése
 - *POST*: adatokkal ellátott tartalom küldése (pl. űrlap)
- a protokoll *állapotmentes*, azaz a szerverre érkező kérések egymástól függetlenek (két kérés között nincs állapotmegőrzés)
- ugyanakkor a szerver felépíthet egy *munkamenet*et (*session*) a kliens felé (az azonosító adatok kliens oldalon kerülnek mentésre)
- a protokoll biztonságossá tehető TSL titkosítással (HTTPS)

Fejlesztés ASP.NET alapon

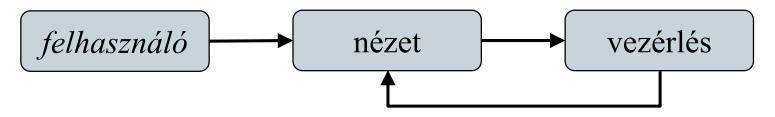
- A Microsoft ASP.NET az ASP (Active Server Pages) továbbfejlesztése .NET programozás támogatással
 - egy (szerver oldali) programozási felület dinamikus weblapok készítésére HTTP protokollon keresztül
- Az *ASP.NET Core* a .NET Core-on alapuló, nyílt forráskódú, cross-platform keretrendszer
 - két programozási modellt kínál:
 - *Razor Pages*: egyszerű, jórészt statikus alkalmazások megvalósítása, amelyek támogatnak dinamikus funkciókat és adatkezelést, MVVM alapokon
 - *MVC*: összetett, dinamikus weblapok fejlesztésére szánt architektúra, MVC alapokon

Szoftver architektúrák

- A modell/nézet (MV) architektúra elválasztja a háttérben végzett tevékenységeket a felhasználói felülettől és interakciótól
- A modell/nézet/nézetmodell (MVVM) architektúra leválasztja a felhasználói interakció kezelését, valamint az adatmegjelenítést a felülettől
 - a nézetmodell átalakítja az adatok a megfelelő megjelentéshez, tehát átjáróként (proxy) szolgál
 - az utasítások nem eseménykezelők, hanem parancsok (command) formájában jelennek meg
 - a vezérlés (control) külön programegységben történik

Razor Pages és az MVVM architektúra

- Asztali környezetben a felhasználó a nézettel teremt kapcsolatot, amely biztosítja a megfelelő utasítás végrehajtását (eseménykezelő, parancs)
- Ezt a paradigmát valósítja meg a Razor Pages
 - a nézetekhez dinamikus nézetmodellt definiálhatunk, amelyek lehetnek megosztottak is a nézetek között
 - az üzleti logika és a perzisztencia külön modell rétegben definiálható, az *ASP.NET Core*-tól függetlenül

Razor Pages alkalmazások elemei

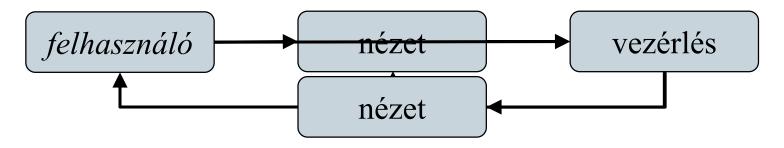
Pl. (nézetmodell): public class MyModel : PageModel { // tulajdonság public string Message { get; set; } // dinamikus kiértékelés oldalbeöltésre public void OnGet() { Message = "Your message."; // az adat betöltése történhet a modellből //...

Razor Pages alkalmazások elemei

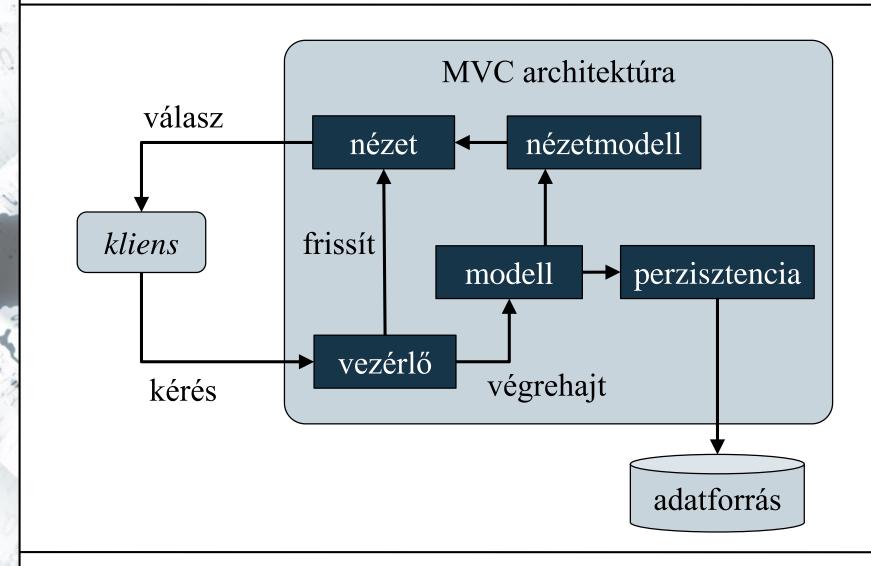
Pl. (Razor nézet): @model MyModel @* a nézetmodell típusa *@ <!DOCTYPE html> <html> <head>...</head> @* statikus tartalom *@ <body> <div> @Model.Message @* elhelyezzük a nézetmodell tulajdonságát az oldalon *@ </div> </body> </html>

Szoftver architektúrák

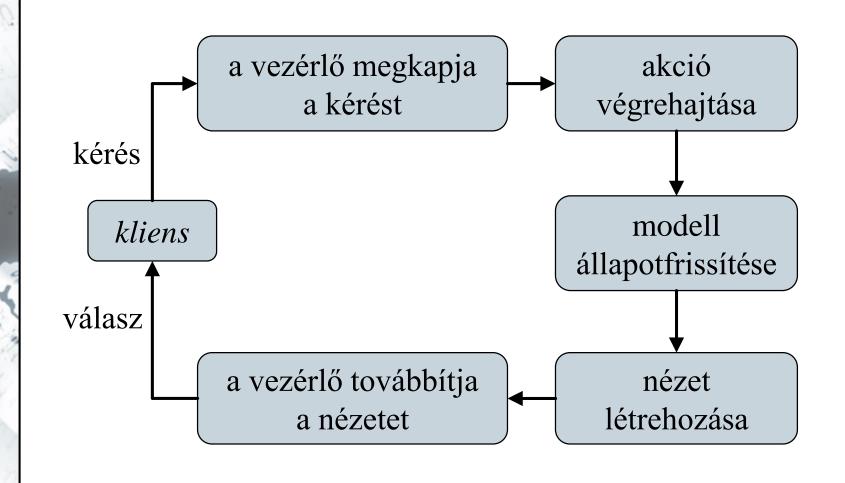
- Asztali környezetben a felhasználó a nézettel teremt kapcsolatot, amely biztosítja a megfelelő utasítás végrehajtását (eseménykezelő, parancs)
- Webes környezetben a felhasználó az adott erőforrással teremt kapcsolatot, amit elsősorban az útvonala határoz meg
 - vagyis a felhasználó közvetlenül a vezérlést veszi igénybe
 - a vezérlésre az alkalmazásnak egy (új) nézettel kell válaszolnia, ami az adott erőforráshoz tartozik

- A modell/nézet/vezérlő (Model-View-Controller, MVC) architektúra egy többrétegű felépítést definiál, amely jól illeszkedik a webes környezethez
 - a *vezérlő* a kérések kiszolgálója, amely biztosítja a nézetet a kérés eredménye alapján
 - a *nézet* a felület (jórészt deklaratív) definíciója, nem tartalmaz háttérkódot, csupán az adatokat kéri a modelltől
 - a modell a logikai funkciók végrehajtása (üzleti logika)
 - a *nézetmodell* egy átjáró, amely az adatokat a nézet számára megfelelő módon prezentálja
 - a perzisztencia felel az adatelérésért

- Az MVC architektúra végrehajtási ciklusa:
 - 1. a felhasználó egy kérést ad a szervernek
 - 2. a vezérlő fogadja a kérést, majd a modellben végrehajtja a megfelelő akciót (action method)
 - 3. a modellben végrehajtott akció állapotváltást okoz
 - 4. a vezérlő begyűjti az akció eredményét (*action result*), majd létrehozza az új nézetet (*push-based*)
 - egy másik megközelítés, hogy a nézet is lekérdezze a vezérlők eredményeit (*pull-based*)
 - az adatok nézetmodell segítségével kerülnek a nézetbe
 - 5. a felhasználó megkapja a választ (nézetet)

MVC alkalmazások elemei

- Az ASP.NET MVC alkalmazások az MVC architektúrát valósítják meg dedikált komponensek segítségével
 - a nézet egy olyan osztály (View), amelyet alkalmas leíró nyelv segítségével fogalmazunk meg (pl. *Razor*)
 - a nézetben a modell tartalmára hivatkozhatunk (adatkötéssel), illetve használhatunk HTML kódot
 - a vezérlő (Controller) a tevékenységeket tartalmazó osztály, amiben akciókat (metódusokat) definiálunk
 - az akció eredménye (IActionResult), amely általában egy nézet
 - a modell és a perzisztencia tetszőleges lehet

MVC alkalmazások elemei

• Pl. (vezérlő több akcióval): public class MyController : Controller { // vezérlő public IActionResult Index() { // akció return View("Index", "Welcome to the website!"); // az eredmény egy nézet lesz, benne a // szöveg, ez lesz a nézetmodell public IActionResult List() { ... // adatok elkérése a modellből return View(list); public IActionResult Details(String id) { ... }

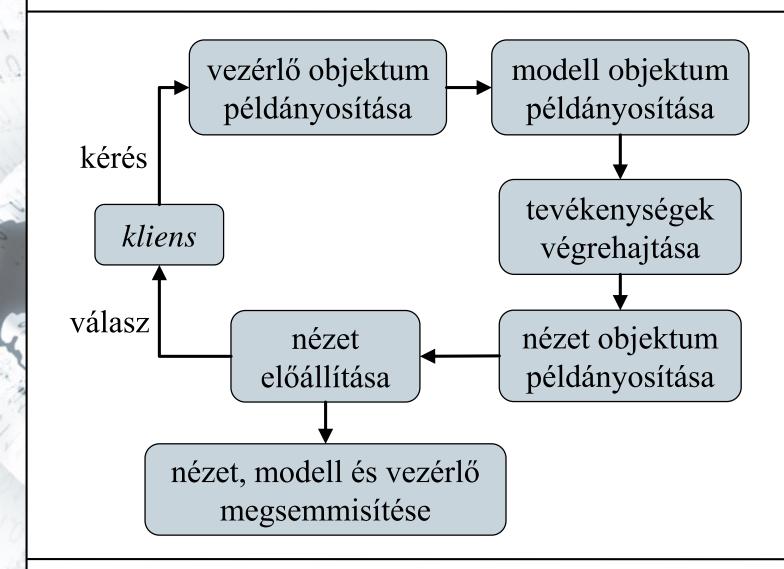
MVC alkalmazások elemei

```
Pl. (Razor nézet):
@model String @* a nézetmodell típusa szöveg *@
@{ } @* kód blokk *@
<!DOCTYPE html>
<html> <head>...</head> @* statikus tartalom *@
   <body>
      <div>
          @Model @* elhelyezzük a nézetmodellt az
                    oldalban *@
      </div>
   </body>
</html>
```

Alkalmazás életciklus

- A webes alkalmazások életciklusa eltér az asztali és mobil alkalmazásokétól
 - az alkalmazás csak a kérésekre tud reagálni, a kérések függetlenek egymástól, és tetszőleges időpontban érkezhetnek
 - az alkalmazás ezért két kérés között nem őrzi meg az állapotot
 - kérés hatására indul, és példányosítja az objektumokat
 - a kérés kiszolgálásával törli az objektumokat
 - bizonyos adatok egy ideig a memóriában maradnak
 - a perzisztencia réteg biztosítja az adatok megőrzését

Alkalmazás életciklus

Weblapok hierarchiája

- Az MVC alkalmazás könyvtárfelépítése tükrözi a moduláris felépítést
 - a View, Controllers és Models könyvtárak a megfelelő tartalmat hordozzák
 - a wwwroot könyvtár a publikus statikus állományokat (képek, kliens-oldali szkriptek, stílusok)
 - az App_Data könyvtár tárolja az esetleges adattartalmat (pl. adatbázis fájlok)
 - a gyökérben található a konfiguráció (appsetting.json), valamint az alkalmazásszintű vezérlés (Startup.cs)
- További könyvtárak a *NuGet* csomagkezelővel telepíthetőek

Elérési útvonalak kezelése

- Az MVC architektúrában a felhasználó a vezérlővel létesít kapcsolatot, és annak akcióit futtatja (paraméterekkel)
 - az elérés és paraméterezés útvonalak segítségével adott, amelyek egy útvonalkezelő (*routing engine*) felügyel
 - az elérés testre szabható (Startup), alapértelmezetten a <host>/<vezérlő>/<akció>/<paraméterek> formában biztosított
 - vezérlő megadása nélkül az alapértelmezett HomeController vezérlőt tölti be
 - akció megadása nélkül az Index akciót futtatja
 - a paraméterek feloldása sorrendben, vagy név alapján történhet

Elérési útvonalak kezelése

• pl.

Útvonal	Tevékenység
http://myPage/	a HomeController vezérlő Index metódusa fut
http://myPage/Hello	a HelloController vezérlő Index művelete fut
/Hello/List	a HelloController vezérlő List művelete fut
/Hello/Details/1/Hello/Details?id=1	a HelloController vezérlő Details művelete fut id=1 paraméterrel

Vezérlők

- A vezérlők a Controller osztály leszármazottai, amelyek az akciókat publikus műveletek segítségével valósítják meg
 - a tevékenység egy eredményt ad vissza (IActionResult), amely lehet
 - nézet (ViewResult, PartialViewResult)
 - hibajelzés (NotFoundResult, UnathorizedResult, StatusCodeResult)
 - átirányítás (RedirectResult)
 - fájl (FileResult), JSON (JsonResult), objektum (ObjectResult), egyéb tartalom (ContentResult)
 - üres (EmptyResult)

Vezérlők

• pl.: public class MyController : Controller { public IActionResult LoadImage(String id) { Byte[] image = ... // adat betöltése if (image == null) // rossz az azonosító return RedirectToAction("Error"); // átirányítunk egy másik akcióhoz return File(image, "image/png"); // visszaadjuk fájlként a tartalmat public IActionResult Error() { return NotFound("Content not found."); } // hibajelzés

Vezérlők

• az eredménytípusokhoz tartozik egy művelet a Controller osztályban, amely azt előállítja, pl.: return View(...); // eredmény ViewResult lesz

• a nézethez általában megadjuk a nézetmodellt, amely a modell leszűkítése és transzformációja a nézetre

• pl.:
 Object viewModel = ...
 // létrehozzuk a nézetmodellt
 return View("Index", viewModel);
 // megadjuk a nézet nevét és a
 // nézetmodellt

• a nézetmodell tetszőleges típusú lehet, akár primitív is, és lehet teljesen független az eredeti modelltől

- A nézet több leíró nyelvet is támogat, ezek közül a Razor rendelkezik a legegyszerűbb szintaxissal
 - a nézet lehet erősen típusos, ekkor megadjuk a nézetmodell típusát, pl. @model MyProject.Model.ItemModel
 - a dinamikus elemeket a @ előtaggal jelöljük
 - a @ { ... } blokkban tetszőleges háttérkódot helyezhetünk
 - a @* ... *@ blokk jelöli a kommentet
 - használhatunk elágazásokat (@if) és ciklusokat (@for,
 @foreach)
 - megadhatunk névtérhasználatot a @using elemmel (ellenkezdő esetben a teljes elérési útvonalat használjuk)

- a nézetmodellre a **Model** elemmel hivatkozhatunk
- speciális HTML segítőket a Html osztályon érhetünk el, pl.:
 - hivatkozások akciókra (ActionLink), amelyben megadjuk az akciót, (a vezérlőt) és az argumentumokat (egy anonim objektumban), pl.:

- űrlapok (BeginForm, EndForm)
- megjelenítő és beolvasó elemek (LabelFor, TextBoxFor, PasswordFor), ellenőrzések
 (ValidationMessageFor) űrlapok számára
- nem kódolt tartalom elhelyezése (Raw)

- a dinamikus felületi vezérlőket *tag helperek* segítségével is megadhatjuk, speciális **asp** prefixű attribútumok által:
 - Hivatkozás akcióra: <a asp-controller="Home" asp-action="Index">Home
 - Szövegdoboz beágyazása az átvett modell név szerint illesztett tulajdonságára: <input asp-for="Name">
 - Szkript beágyazása: <script src="~/js/site.js" asp-append-version="true"></script>
 - A v=<hash> paramétert fűzi az URL-hez, a kliens oldali cache invalidálásához.
 - Stílus beágyazása: <link rel="stylesheet" href="~/css/site.min.css" asp-appendversion="true" />

- speciálisabb elérési útvonalakat az Url elemmel kezelhetjük, pl.: Url.Content("~/style.css")
- a nézetnek megadhatunk elrendezéseket (Layout), illetve különböző profilokhoz igazíthatjuk őket (pl. asztali/mobil környezet)
- A nézet egy olyan objektum, amely megvalósítja az IView interfészt, a nézet leíró nyelve (motorja) pedig az IViewEngine interfészt, így lehet saját motorokat és nézeteket megvalósítani

Nézetek

- Amennyiben nem szeretnénk külön nézetmodellt használni, lehetőségünk van külön a nézet számára információkat és akár tevékenységeket is átadni a ViewBag tulajdonságon keresztül a vezérlőben
 - egy dinamikusan kezelt, futásidőben típusellenőrzött (dynamic), ExpandoObject objektum, azaz tetszőleges tulajdonsággal, illetve metódussal ruházható fel így bármilyen értéket tud fogadni, pl.:

```
ViewBag.Message = "Hello";
    // létrehozzuk a Message tulajdonságot, és
    // értéket adunk neki
```

• a tartalmat a nézet elérheti és felhasználhatja, pl.: <div>@ViewBag.Message</div>

Nézetek

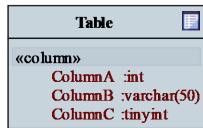
• pl.: public class MyController : Controller { public IActionResult List() { ViewBag.Title = "List of names"; // beállítjuk az oldal címét String[] itemNames = ...; return View("ListPage", itemNames); // visszaadunk egy tömböt a List // nézetnek public IActionResult Details(String name) { return View("DetailsPage", ...);

```
• pl. (ListPage.cshtml):
 @model IEnumerable<String>
 @* erősen típusos oldal *@
 9 {
     Layout = null; // nincs elrendezés
 <!DOCTYPE html>
 <html>
     <head>
        <title>@ViewBag.Title</title>
     </head> @* a cimet a vezérlő adja meg *@
     <body>
```

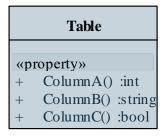
```
@if (Model != null) { // elágazás
      <div>
         @foreach (String name in Model) {
            <span><b>@name</b>
            <a asp-action="Details"</pre>
                asp-route-name="@name">
            See details</a></span>
            @* link a Details akcióra *@
      </div>
   } else {
      <div>No items found!</div>
</body></html>
```

Perzisztencia

- Az adatkezelő programokat általában objektumorientáltan építjük fel, így célszerű, hogy az adatkezelés is így történjen
- Webes alkalmazásokban az adatok perzisztálásának jellemző megoldása a (relációs) adatbázisok használata. A relációs adatbázisokban
 - az adatokat táblákba csoportosítjuk, amely meghatározza az adatok sémáját, felépítésének módját, azaz *típusá*t
 - egy sor tárolja egy adott elem adatait, azaz a sor a típus *példánya*
- Ez a megfeleltetés könnyen átültethető objektumorientált környezetre, a sorok adják az objektumokat, a táblák az osztályokat

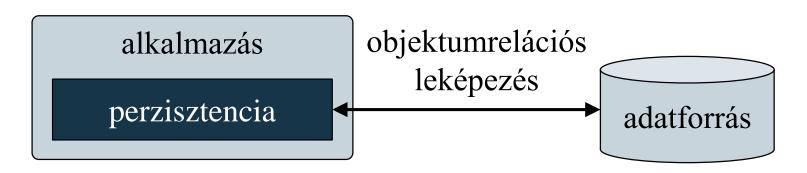

Objektumrelációs adatkezelés

- A megfeleltetést *objektumrelációs leképezés*nek (*object-relational mapping, ORM*) nevezzük
 - magas szintű transzformációját adja az adatbázisnak, amely a programban könnyen használható
 - ugyanakkor szabályozza az adatok kezelésének módját
 - a létrejött osztályok csak adatokat tárolnak, műveleteket nem végeznek

Entity Framework Core

- Az *Entity Framework Core* valósítja meg az adatok platformfüggetlen, összetett, objektumrelációs leképezését
 - általában egy *entitás* egy tábla sorának objektumorientált reprezentációja, de ez tetszőlegesen variálható
 - az entitások között kapcsolatok állíthatóak fel, amely lehet asszociáció, vagy öröklődés
 - támogatja a nyelvbe ágyazott lekérdezéseket (LINQ), a dinamikus adatbetöltést, az aszinkron adatkezelést
 - használatához a Microsoft. EntityFrameworkCore és az specifikus Microsoft. EntityFrameworkCore. * NuGet csomagok projekthez rendelése szükséges.
 - névtere a Microsoft. EntityFrameworkCore

Entitás adatmodellek használata

- Az entitásokat egy adatbázis modell (DbContext) felügyeli, amelyben eltároljuk az adatbázis táblákat (DbSet)
 - egy aszinkron modellt biztosít, a változtatások csak külön hívásra (SaveChanges) mentődnek az adatbázisba

```
• pl.:
   public class WebshopContext : DbContext {
        // kezelő létrehozása
        public DbSet<Product> Products {
            get; set;
        }
        // adatbázisbeli tábla
        ...
}
```

Entitás adatmodellek használata

- Az adattábla (DbSet) biztosítja lekérdezések futtatását, adatok kezelését
 - létrehozás (Create), hozzáadás (Add, Attach), keresés (Find), módosítás, törlés (Remove)
 - az adatokat és a lekérdezéseket lusta módon kezeli
 - az adatok csak lekérdezés hatására töltődnek a memóriába, de betölthetjük őket előre (Load)
 - a LINQ lekérdezések átalakulnak SQL utasítássá, és közvetlenül az adatbázison futnak
 - egy tábla nem tárolja a csatolt adatokat, azok betöltése explicit kérhető (Include)

Entitás adatmodellek létrehozása

- A modell létrehozására három megközelítési mód áll rendelkezésünkre:
 - *adatbázis alapján (database first)*: az adatbázis-szerkezet leképezése az entitás modellre (az adatbázis séma alapján generálódik a modell)
 - tervezés alapján (model first): a modellt manuálisan építjük fel és állítjuk be a kapcsolatokat (a modell alapján generálható az adatbázis séma)
 - kód alapján (code first): a modellt kódban hozzuk létre
- A modellben, illetve az adatbázis sémában történt változtatások szinkronizálhatóak, mindkettő könnyen módosítható

Weblapok kihelyezése

- A weblapokat a fejlesztést követően ki kell helyezni (*deploy*) egy webszerverre
 - a konfigurációnak (appsettings.json) megadható egy fejlesztési (development), egy tesztelési (staging) és egy kiadási (production) változata
 - az alkalmazás konfigurációt a projekt beállításai között a **ASPNETCORE_ENVIRONMENT** környezeti változó értékével szabályozhatjuk, hiányában alapértelmezetten *production*
 - értékét futtatási profilonként a launchSettings.json fájlban is megadhatjuk, alapértelmezetten development
 - a nézetek csak a futtatás során fordulnak le, ezért külön oda kell figyelni a hibaellenőrzésre (ez felüldefiniálható a projektfájlban, ld. MvcRazorCompileOnPublish)

Terminál utasítások

- A .NET Core keretrendszer platformfüggetlen, a fordítás és a futtatás lépései így terminál utasításként is elérhetőek:
 - A dotnet run paranccsal fordíthatjuk, majd futtathatjuk a .NET Core projektünket.
 - A dotnet build utasítással csak a fordítás végezhető el.
 - A dotnet publish -o out_dir parancs Core projekt kihelyezést végzi el a megadott könyvtárba: a projekt összes fordított bináris állományát, a konfigurációs fájlokat és az összes függőséget is egy helyre másolva. Ezt követően akár futtatható is a webalkalmazás, amelyhez az SDK már nem, csak a .NET Core Runtime szükséges: dotnet MyWebApp.dll

Példa

Feladat: Valósítsuk meg egy utazási ügynökség weblapját, amelyben apartmanok között böngészhetünk.

- a főoldalon (Index) az épületek alapvető adatai listázódnak, amit szűrhetünk, a részletek oldalon (Details) egy épület apartmanjai listázódnak
- az oldalt egy vezérlő (HomeController) irányítja, amely három akciót definiál: minden listázása (Index), egy város épületeinek listázása (List), egy épület részleteinek lekérése (Details)
- a városok listázásához felhasználjuk a ViewBag tulajdonságot
- az adatokat adatbázisban (TravelAgencyContext) tároljuk

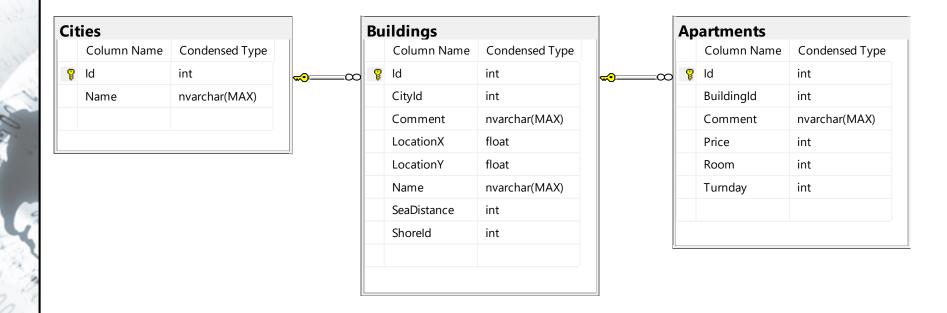
Példa

Tervezés (entitás modell):

- az objektum-relációs, entitás alapú adatbáziskezeléshez az Entity Framework Core keretrendszert használjuk
- a City entitás tárolja a városok adatait tartalmazza
- a Building entitás az épületek adatait tartalmazza, benne a város azonosítójával
- az Apartment entitás az apartman adatokat tárolja, benne az épület azonosítójával
- az adatbázist entitásmodell alapján, *code-first* módon hozzuk létre alkalmazásban, amennyiben nem létezik
- az elsődleges kulcsokat az adatbázis perzisztáláskor automatikusan generálja

Példa

Tervezés (adatbázis):

Példa

Tervezés (alkalmazás):

